

Jak słuchać świadka?

Jak usłyszeć czyjąś perspektywę i uszanować decyzje rozmówcy?

Imię i nazwisko: _____ | Data / klasa: _____

1. Zanim zaczniesz

Zaznacz, czego chcesz się dziś dowiedzieć:

- ☐ Jak zadać pytanie, które nie podpowiada odpowiedzi?
- ☐ Co zrobić, gdy rozmówca nie chce o czymś mówić?
- ☐ Które informacje z rozmowy trzeba sprawdzić w innym źródle?

Słowniczek

świadek historii — osoba, która sama przeżyła dane wydarzenia i o nich opowiada

pytanie otwarte — pytanie, na które nie da się odpowiedzieć samym „tak” lub „nie” i które nie podpowiada odpowiedzi

pytanie sugerujące — pytanie, które podpowiada odpowiedź, np. „Czy bał się Pan?”

pytanie pogłębiające — pytanie o szczegóły tego, co rozmówca już powiedział, np. „Co było dalej?”

parafraza — powtórzenie czyjejś myśli własnymi słowami, żeby sprawdzić, czy dobrze ją rozumiemy

świadoma zgoda — dobrowolna decyzja po zrozumieniu, po co jest rozmowa i co stanie się z nagraniem

lista kontrolna — lista rzeczy do zaznaczenia podczas obserwacji

2. Uporządkuj materiał

Przeczytaj cztery momenty pracy ze świadkiem. Zaznacz ten, który wydaje Ci się najtrudniejszy.

- ☐ PRZED — cel, zakres i zgoda
- ☐ W TRAKCIE — uważne słuchanie
- ☐ PO — weryfikacja i opis
- ☐ PUBLIKACJA — osobna, uzgodniona decyzja

Dlaczego właśnie ten?

3. Czytaj uważnie

Autorski przykład dydaktyczny. Nie jest wypowiedzią prawdziwego świadka ani zapisem przeprowadzonego wywiadu.

Pytanie „Czy górnicy wtedy bali się władzy?” sugeruje emocję i zbiorową odpowiedź. Pytanie otwarte zostawia rozmówcy przestrzeń na własny język. Zgoda na rozmowę nie musi oznaczać zgody na publiczne udostępnienie nagrania.

3a. Zamień pytanie sugerujące na otwarte.

3b. Dodaj neutralne pytanie pogłębiające.

3c. Zapisz zdanie przypominające o prawie do odmowy.

3d. Przeczytaj trzy zdania: „Park przy szkole otwarto w 2015 roku.” / „Pamiętam, że wcześniej rosły tam wysokie drzewa.” / „Teraz jest tam o wiele ładniej.” Które z nich trzeba sprawdzić w innym źródle? Gdzie byś to sprawdził(a)?

4. Mikrowywiad o neutralnym miejscu

Opowiedz o miejscu w swojej okolicy, które zmieniło się w ostatnich latach. Nie musisz mówić o osobistych ani trudnych doświadczeniach.

Instrukcja

- Pracujecie w trójkach: pytający, rozmówca, obserwator.
- Pytający zaczyna od zdania z ramki i zadaje co najmniej jedno pytanie pogłębiające, np. „Co było dalej?”.
- Runda trwa 4 minuty: 3 minuty rozmowy i 1 minuta informacji zwrotnej od obserwatora. Potem zamieńcie się rolami — 3 rundy to 12 minut.
- Rozmówca może odmówić odpowiedzi lub przerwać ćwiczenie.
- Nie nagrywaj rozmowy. Obserwator zaznacza zachowania na liście. W parze listę wypełnia po rozmowie pytający.

Lista kontrolna obserwatora

- ☐ pytanie otwarte
- ☐ chwila ciszy, żeby rozmówca mógł pomyśleć
- ☐ parafraza bez oceniania (powtórzenie myśli własnymi słowami)
- ☐ neutralne pytanie pogłębiające
- ☐ przypomnienie o prawie do odmowy

Informacja zwrotna

Jedna rzecz, która pomagała słuchać:

5. Czy skrót zachowuje sens?

Autorski przykład dydaktyczny — nie jest relacją prawdziwego świadka.

Pełna wypowiedź

„Nie uważałem, że wszystko było wtedy jasne. Ludzie mieli różne zdania, ale próbowali działać razem.”

Skrót A

„Ludzie mieli różne zdania, ale próbowali działać razem.”

Skrót B

„Wszystko było wtedy jasne.”

Polecenia

- Wskaż skrót, który zachowuje sens wypowiedzi.
- Wyjaśnij, które usunięte słowo lub fragment odwraca znaczenie.
- Zapisz zasadę bezpiecznego skracania wypowiedzi.

6. Bilet wyjścia

Przed rozmową zawsze...

W trakcie rozmowy rozmówca ma prawo...

Po rozmowie sprawdzę...

Jak korzystać z materiału

Możesz odpowiedzieć pisemnie, ustnie albo z użyciem technologii wspomagającej. Nie oceniaj doświadczeń innych osób; oceniaj związek wniosku z dowodem.

Treść autorska: CC BY 4.0, Stowarzyszenie Słowem w Twarz. Źródła zewnętrzne zachowują własne prawa.